

Wiad. entomol.	19 (1): 9-14	Poznań 2000

Mordellochroa milleri EMERY (*Mordellidae*), *Anaspis bohémica* SCHILSKY (*Scraphiidae*) i *Corticeus bicoloroides* (ROUBAL) (*Tenebrionidae*) – nowe dla fauny Polski gatunki chrząszczy (*Coleoptera: Tenebrionoidea*)

Mordellochroa milleri EMERY (*Mordellidae*), *Anaspis bohémica* SCHILSKY (*Scraphiidae*) and *Corticeus bicoloroides* (ROUBAL) (*Tenebrionidae*) – *Tenebrionoidea* (*Coleoptera*) new to the Polish fauna

DANIEL KUBISZ

Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków
e-mail: kubisz@isez.pan.krakow.pl

ABSTRACT: *Mordellochroa milleri* found in the Białowieża Primeval Forest, *Anaspis bohémica* found in Bory Tucholskie (Pojezierze Pomorskie Lakeland, North Poland) and *Corticeus bicoloroides* found in Upper Silesia and Beskid Wschodni Mts. (Western Carpathians) are new to the Polish fauna.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Mordellidae*, *Scraphiidae*, *Tenebrionidae*, Poland, first records, faunistics.

Znajomość występowania chrząszczy z nadrodziny *Tenebrionoidea* w naszym kraju jest, w odniesieniu do poszczególnych rodzin, dość zróżnicowana. Od czasu ukazania się 14 tomu „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1987), podsumowującego stan poznania większości rodzin z tej grupy, w różnych publikacjach wykazano jeszcze około 20 gatunków *Tenebrionoidea* wcześniej w faunie Polski nie stwierdzonych (BURAKOWSKI i in. 2000). Część z nich była wprawdzie poprzednio odnotowana przez „Katalog”, ale ze względu na niepewne lub zbyt ogólnikowe dane nie uznawano ich za udoku-

mentowany element naszej entomofauny. Przykładem może tu być drugi z niżej przedstawionych nowych dla naszej fauny gatunków. Dwa z wymienionych w tej pracy gatunków nie zostały uwzględnione w polskich kluczach do oznaczania odnośnych rodzin. Klucz do *Tenebrionidae* ukazał się wprawdzie przed kilkoma laty (STEBNICKA 1991), ale ze zrozumiałych względów nie mógł objąć omawianego tutaj, redeskrybowanego mniej więcej w tym samym czasie gatunku. Również monografia polskich *Mordellidae* (BOROWIEC 1996) nie uwzględnia gatunku podanego w niniejszym artykule; ze względu jednak na znany dotychczas zasięg ogólny, jego ewentualna obecność w naszym kraju była trudna do przewidzenia. Nie uwzględnia go zresztą również popularny klucz do gatunków środkowoeuropejskich (ERMISCH 1969). W przypadku *Scraptiidae* (a właściwie podrodziny *Anaspidinae*) brak jest na razie polskiego klucza.

Mordellochroa milleri EMERY, 1876

– Puszcza Białowieska: Białowieski Park Narodowy, oddz. 288C/318A (UTM – FD94), 7 VII 1999, 1 ex. leg. J. GUTOWSKI (badania monitoringowe Puszczy Białowieskiej).

Pomimo, że od jego opisania minęło ponad sto lat, ten bardzo rzadki gatunek podawany był dotąd zaledwie z kilku stanowisk w Europie środkowej i południowo-wschodniej; znany zasięg wskazywał na pontyjsko-pannoński typ rozszedlenia. Jego występowanie odnotowano na kilku stanowiskach w Rumunii (Karpaty Południowe, Mehadia – locus typicus), Austrii (okolice Wiednia), Ukrainie (Krym) a także na Słowacji, gdzie jedno ze stanowisk znajdowało się ok. 4 km od polskiej granicy (Bukovske Vrchy: Runina) (ROUBAL 1936). W zbiorach Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie znajduje się ponadto okaz tego gatunku odłowiony 25 VI 1899 r. w Karpatach Wschodnich (Ardżeluża ad Worochta, pasmo Czarnohory) przez M. RYBIŃSKIEGO. To leżące obecnie na zachodniej Ukrainie stanowisko nie było dotąd nigdzie publikowane. Stwierdzenie tego gatunku w Puszczy Białowieskiej wskazuje więc na znacznie rozszerzony (w kierunku północnym) zasięg ogólny *M. milleri*, pozwalając jednocześnie spodziewać się jej występowania w południowo-wschodniej części naszego kraju. Bionomia tego gatunku jest nieznana; na stanowiskach w Rumunii odławiano go na kwiatkach *Libanotis pyrenaica* (L.) BOURG. (*Apiaceae*). W Puszczy Białowieskiej *M. milleri* schwymano w pułapkę Moericke’go zawieszoną na wysokości 1 m, w lesie świerkowo-sosnowym o charakterze boru mieszanego świeżego. Rodzaj *Mordellochroa* EM. był dotąd w naszej faunie reprezentowany przez dwa gatunki, *M. tournieri* (EM.) i *M. abdominalis* (F.). *Mordellochroa milleri* jest łatwo odróżnialna od nich ze względu na charakterystyczne ubarwienie.

Zarówno u samców, jak i u samic całe ciało z wyjątkiem pokryw jest żółto-pomarańczowe. Pokrywy brunatnoczarne; karby na tylnych goleniach i stopach oraz końcowe człony czułek są ciemnobrunatne. Wraz z *M. milleri* z Polski wykazane są obecnie w sposób pewny 52 gatunki *Mordellidae* (BOROWIEC, KUBISZ 1999).

Anaspis (s. str.) *bohemica* SCHILSKY, 1899

– Pojezierze Pomorskie: Nadleśnictwo Osie, oddz. 156 (CE24), 31 V 1999, 1 ex.; Park Narodowy „Bory Tucholskie”, oddz. 198 (XV66), 1 VI 1999, 2 exx.; zebrane czerpakiem, leg. J. GUTOWSKI et L. BUCHHOLZ.

Gatunek ten znany jest dotychczas z północnej i środkowej Europy; częstość jego występowania zmniejsza się w kierunku południowym, stąd w środkowej Europie uznawany jest za gatunek rzadki lub bardzo rzadki. Jak dotąd podawany był z całej Skandynawii (Dania, Szwecja, Norwegia, Finlandia, Karelia), sięgając aż po koło podbiegunowe (LUNDBERG 1995). W środkowej Europie odnotowano jego występowanie w Holandii, Niemczech, Austrii i Czechach, przy czym większość tych danych pochodzi sprzed wielu lat (ERMISCH 1956; HORION 1971). Sądząc po rozszedzeniu ogólnym należy przypuszczać, że gatunek ten jest przedstawicielem elementu borealnego w naszej faunie. Na temat jego biologii mamy niewiele danych; prawdopodobnie jak inne gatunki z tego rodzaju rozwija się w próchniejącym drewnie. Związany jest ze starymi drzewostanami; imagines poławiano na kwitnących krzewach, a także na kwiatostanach sosny. W Borach Tucholskich został odłowiony czerpakiem w lasach o drzewostanach sosnowych rosnących na siedlisku boru świeżego.

Po raz pierwszy *A. bohemica* podał HORION (1971) ogólnie z zachodniej Polski (rozumianej przez niego jako tereny na wschód od Odry i Nisy), prawdopodobnie na podstawie niepublikowanych danych K. ERMISCHA. Ta ogólnikowa wzmianka nie dała podstaw autorom Katalogu fauny Polski do umieszczenia tego gatunku na liście krajowych przedstawicieli rodziny *Scaptiidae*. Podane powyżej dwa nowe stwierdzenia z terenu Borów Tucholskich pozwalają jednak stwierdzić, że gatunek ten w naszym kraju na pewno występuje. Łącznie z nim w Polsce stwierdzono dotychczas 22 gatunki *Scaptiidae* (BURAKOWSKI i in. 1987; KUBISZ 1998); współczesne występowanie niektórych z nich powinno jednak zostać potwierdzone nowymi danymi.

Corticeus (*Paraphloeus*) *bicoloroides* (ROUBAL, 1933)

– Górny Śląsk: Katowice - Murcki (CA56), 20 VI 1930, 3 exx. leg. F. KIRSCH; V 1932, 4 exx. leg. H. NOWOTNY.

– Beskid Wschodni: góra Turnica ad Przemyśl (FV19), 1 ex. coll. T. TRELLA, materiał dowodowy do publikacji (TRELLA 1923).

Gatunek ten opisany został przez ROUBALA (1933) ze Słowacji jako forma barwna *Corticeus fasciatus* (F.). Pomijanie form barwnych w większości wykazów faunistycznych spowodowało jednak, że aż do czasów współczesnych brak było danych o jego występowaniu. Dopiero ZABRANSKY (1991) po zbadaniu materiału typowego dowiódł, że jest to odrębny gatunek, mający cechy pośrednie pomiędzy *Corticeus fasciatus* a *Corticeus bicolor* (OLIV.). Przeprowadzona rewizja różnych zbiorów muzealnych oraz własne badania pozwoliły wymienionemu autorowi stwierdzić, że gatunek ten występuje, oprócz Słowacji, również w Czechach, Austrii (okolice Wiednia), Niemczech (Dolna Saksonia, południowy Tyrol) i Rumunii; ostatnio stwierdzono go także we Francji (BOUYON i in. 1999). Podane na wstępie stanowisko z Górnego Śląska wykazano na podstawie okazów, znajdujących się w zbiorach Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, natomiast stanowisko z Beskidu Wschodniego pochodzi ze zbioru T. TRELLI, znajdującego się w kolekcji Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie. W zbiorze tym, stanowiącym materiały dowodowe szeregu publikacji o chrząszczach okolic Przemyśla, w serii okazów *C. bicolor* znajdował się też jeden egzemplarz *C. bicoloroides*. W odnośnej publikacji (TRELLA 1923) podano, że chrząszcze te odłowiono na podanym stanowisku w czerwcu, „w buku” czyli w drewnie buka zwyczajnego (*Fagus sylvatica* L.). Ponieważ oba podane tu stanowiska pochodzą z początków XX wieku, należałoby teraz potwierdzić współczesnymi badaniami dalsze występowanie *C. bicoloroides* w naszym kraju. Wraz z wymienionymi wyżej dwoma innymi gatunkami, *C. bicoloroides* tworzy w Europie Środkowej, w podrodzaju *Paraphloeus* SEIDL. dobrze odgraniczoną grupę o wyraźnie dwubarwnych pokrywach. Od bardziej podobnego *C. bicolor* odróżnia się smukłym, dłuższym niż szerokim przedpleczem o bokach prawie równoległych, nie zaokrąglonych, czułkami o środkowych członach słabo rozszerzonych, prawie kwadratowych, a także zaciemnieniem pokryw sięgającym tylko do ok. 3/5 ich długości (u *C. bicolor* przynajmniej do 2/3). Oprócz innych, drobniejszych cech, wyraźne różnice występują też w budowie narządów kopulacyjnych samców. Trzeci z gatunków tej grupy, *C. fasciatus*, odróżnia się od pozostałych m.in. ciemnym ubarwieniem głowy i przedplecza, smuklejszym pokrojem ciała i mniejszymi rozmiarami. Dokładny opis cech morfologicznych i klucz do rozróżniania tych trzech gatunków znajduje się we wspomnianej pracy ZABRANSKY’ego (1991). Również szczególnie bionomii odróżniają *C. bicoloroides* od pozostałych dwóch wymienionych tu gatunków. Występuje on w próchniejącym na biało drewnie pni i grubszych konarów starych dębów, buków i wierzb. Imagines spotykano

w chodnikach larw saproksylofagów, takich jak *Megopis scabricornis* (SCOP.), *Corymbia scutellata* (F.), *Cerambyx cerdo* L., *C. velutinus* BRULLÉ (*Cerambycidae*), *Liocola lugubris* (HERBST) (*Scarabaeidae*), *Dorcus parallelipipedus* (L.) (*Lucanidae*) oraz kołatków (*Anobiidae*). Ze względu na taką bionomię ZABRANSKY (1991) sugeruje, że *C. bicoloroides* można zaliczyć do reliktów lasów pierwotnych.

SUMMARY

The occurrence of *Mordellochroa milleri* EM. (*Mordellidae*), *Anaspis bohemica* SCHILS. (*Scaptiidae*) and *Corticeus bicoloroides* (ROUB.) (*Tenebrionidae*) in Poland is reported for the first time. *M. milleri* was captured in the Białowieża Primeval Forest (Białowieża Nat. Park). This locality significantly extends its general range. Another unpublished locality of this species (Eastern Carpathians, Czornohora mountain range, West Ukraine) is reported. *A. bohemica* was found in two localities in the Pojezierze Pomorskie Lakeland (North Poland): Bory Tucholskie National Park and Osie forest division. *C. bicoloroides* is recorded from Poland as evidenced by 7 specimens from Upper Silesia (collection of Upper Silesian Museum in Bytom), and one specimen from the collection of T. TRELLA at the Institute of Systematics and Evolution of Animals Pol. Acad. Sci. in Kraków. This specimen was found in the vicinity of Przemyśl (Turnica Mt.) and was erroneously published as *Corticeus bicolor* (OLIV.) (TRELLA 1923).

PIŚMIENNICTWO

- BOROWIEC L., 1996: *Mordellidae* miastkowate (*Insecta: Coleoptera*). Fauna Polski, **18**. Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa. 191 ss.
- BOROWIEC L., KUBISZ D., 1999: A faunistic review of Polish *Mordellidae* (*Coleoptera: Tenebrionoidea*). Pol. Pismo ent., **68** (3): 283-317.
- BOUYON H., SOLDATI L., SOLDATI F., 1999: Les *Corticeus* PILLER & MITTERPACHER, de France. *C. bicoloroides* ROUBAL, espece nouvelle pour la faune de France (*Coleoptera, Tenebrionidae*). Bull. Soc. ent. Fr., **104** (5): 441-445.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 1987: Chrząszcze *Coleoptera. Cucujoidea*, część 3. Katalog fauny Polski, Warszawa, XXIII, **14**: 1-309.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J., 2000: Chrząszcze *Coleoptera*. Uzupełnienia tomów 2–21. Katalog fauny Polski, Warszawa, XXIII, **22**: 1-252.
- ERMISCH K., 1956: *Mordellidae*. [W:] Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Ent. Arb. Mus. Frey München, Sonderband: 269-321.
- ERMISCH K., 1969: 79. Familie: *Mordellidae*. [W:] FREUDE H., HARDE K. W., LOHSE G. A. Die Käfer Mitteleuropas, Bd. **8**. Goecke & Evers Verlag, Krefeld: 160-196.

- HORION A., 1971: Familie *Mordellidae*. Kurze faunistische Zusammenstellung der mitteleuropäischen Arten. Entomol. Bl., **67** (3): 137-146.
- KUBISZ D., 1998: Materiały i uwagi do rozszedlenia w Polsce gatunków z rodziny *Scaptiidae* (*Coleoptera*). Wiad. entomol., **17** (1): 37-48.
- LUNDBERG S., 1995: Catalogus coleopterorum Sueciae. Naturhistoriska Riksmuseet, Stockholm. [224 ss.].
- ROUBAL J., 1933: Beschreibungen einiger Coleopteren-Neuheiten. Entom. Nachrichtenbl., **7** (2): 77-78.
- ROUBAL J., 1936: Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Podkarpatske Rusi. II. Bratislava. 434 ss.
- STEBNICKA Z., 1991: Czarnuchowate – *Tenebrionidae*, *Boridae*. Klucze do oznaczania owadów Polski, Wrocław, XIX, **91**: 1-93.
- TRELLA T., 1923: Wykaz chrząszczów okolic Przemyśla. *Heteromera*. Pol. Pismo ent., **2** (1): 12-19.
- ZABRANSKY P., 1991: *Hypophloeus bicoloroides* ROUBAL, ein vergessener mitteleuropäischer Käfer (*Coleoptera: Tenebrionidae*). Kol. Rundschau, **61**: 175-180.